

Genmäle till Astrid Hedin: Vi föreslår kollegial – inte statlig – kvalitetskontroll

Jonas Nycander

Astrid Hedin ger i sin recension i *Statsvetenskaplig tidskrift* (Hedin 2015) en missvisande bild av vårt förslag i boken *Universitetsreform!* om betygssättning av externa examinatorer, när hon skriver att dessa ska vara ”utsända av staten”. Det vore inte bra!

Det vi föreslår är akademisk tradition i Norge och Danmark. Examinatorn (där kallad ”censor”) tillsätts av det egna universitetet, rimligen på förslag av den lärare som ger kursen, och är normalt en kollega som ger eller skulle kunna ge en liknande kurs på ett annat universitet. (Detta är helt analogt med hur man tillsätter betygsnämnden vid en svensk disputation.) Betygsättningen sker enligt examinatorns professionella erfarenhet och kunskap om ämnet. Systemet ger universitetslärarna en god inblick i de kurser som ges av kollegor på andra universitet, något som ofta saknas helt i Sverige.

Den svenska utvärdering som utfördes för några år sedan, däremot, gjordes av kontrollanter ”utsända av staten”. Medlemmarna i de centralt tillsatta utvärderingskommittéerna var visserligen akademiker, men varje kommitté utvärderade ett så brett område att medlemmarna inte kunde vara insatta på allvar. Utvärderingen baserades på formella och centralt fastställda målkriterier, och enligt vår erfarenhet resulterade det i en ytlig bedömning där det gällde att pricka av vilka kriterier uppsatserna uppfyllde. Denna svenska modell var ett exempel på linjestyrning; den dansk-norska modellen är kollegial. (Många har funderat på varför den danska universitetsforskningen är mer framgångsrik än den svenska. Kanske finns här ett samband.)

I den svenska debatten om kollegialitet och linjestyrning låter det ofta som om frågan gäller huruvida det är fakultetsnämnden eller dekanus som ska bestämma, eller

institutionsstyrelsen respektive prefekten. Man glömmer då att en central komponent i den kollegiala styrningen är att många av de viktigaste besluten i praktiken inte tas av någon av dessa, utan av externa sakkunniga. Dessa tillsätts av det egna universitetet, och är kollegor från andra universitet. Det är denna ”peer review” som är det kvalitets-kontrollerande elementet i den kollegiala styrningen.

Vi akademiker kan inte ducka för frågan om kvalitetskontroll. Skattebetalare och politiker kommer inte i längden att vara oberörda av alla vittnesmål om bristande kvalitet i universitetsutbildningen. Gör vi inget kommer resultatet att bli en kontroll uppifrån. Det bästa är att förekomma detta genom att själva införa en kollegial kvalitetskontroll. Det system som nu är på gång verkar ge utrymme för det. Inget hindrar t ex universiteten i Uppsala och Stockholm att på egen hand komma överens om att börja betygssätta varandras studenter.

REFERENS

Hedin, Astrid, 2015. ”Anmälan av Björnsson, Anders, Patrik Engellau, Inger Enkvist, Magnus Henrekson, Jonas Nycander & Gösta Wallin. *Universitetsreform! Så kan vi rädda och lyfta den högre utbildningen* (Stockholm: Samhällsförbundet)”, *Statsvetenskaplig tidskrift*, nr 4/2015, 657–662.

Jonas Nycander är professor och prefekt vid Meteorologiska institutionen, Stockholms universitet.
E-post: jonas@misu.su.se

Replik på Jonas Nycanders genmäle: Kommunikation – inte kontroll – är motorn

Astrid Hedin

Jonas Nycanders utmärkta replik tar upp den springande punkt där vi är oeniga. Nycander et als debattbok *Universitetsreform!* föreslår att externa examinatorer ska skapa ’rikslikning’ av studenternas betyg inom varje

ämne, och att betygen ska användas av en statlig myndighet för kvalitetssäkring för att rangordna alla landets institutioner. "Rangordningen ger tillförlitlig information om utbildningarnas kvalitet", postulerar debattboken, och fortsätter: "Staten bör inte dra sig för att lägga ned universitet som inte håller måttet" (s. 82). Här, menar jag, får de externa examinatorerna en dubbel roll, som företrädare för både profession och stat.

De externa examinatorernas roll, så som *Universitetsreform!* skisserar den, kompliceras ytterligare av att de måste sätta betyg på undervisningens kvalitet som inte mäter undervisningens kvalitet. Studenternas prestationer är ju till minst hälften eller mer beroende av deras grundläggande studiefärdigheter och ambitioner. Den statsvetenskapliga institution som utbildar lägre kommunaltjänstemän kommer alltid att brädas i rangordningen av dem som utbildar aspiranter till Utrikesdepartementet – eftersom de olika utbildningarna drar till sig studenter med mycket skilda förutsättningar för högre studier.

En tredje aspekt av vår oenighet gäller synen på kontroll, övervakning och rangordning som framgångsmekanismer. Att skapa en rangordning mellan landets institutioner, på basis av studenternas betyg, är det som ger deras reformförslag 'kraft och driv', skriver författarna till *Universitetsreform* (s. 80). Jag tror istället att motorn i kvalitetsutvecklingen finns i professionens yrkesetik – vars överlevnadskraft debattskriften för övrigt framhåller som märkvärdig, beundransvärd och för omgivningen gynnsam (s. 36). Professionen har en stark vilja att skapa bra utbildningar. Externa granskningar stärker dock generellt sett organisationsledningarnas mandat, snarare än professionens, eftersom det rör sig om ett yttre 'hot' mot verksamheten, som ska hanteras (Thompson 1967/2003: 160).

Jag håller däremot med debattboken om att utbyte av examinatorer, som professionen själv organiserar, vore en utmärkt idé. Men det förutsätter, som jag ser det, att utbytet är

separat från statens kontrollsystem. Att frivilligt och förtroendebaserat bjuda in externa examinatorer skulle öppna upp utbildningarna för kollegiala dialoger och utbyte av *best practice* inom pedagogiska frågor, lärandemål, innehåll, examinationsformer och – inte minst – kravnivå. Det skulle dessutom kunna leda till konkurrens mellan institutionerna om att värva skickliga lärare, eftersom det ger inblick i deras verksamhet. Kollegial kommunikation skulle både förbättra undervisningen och stärka professionen. Jag tror inte man ska underskatta styrkan i så kallad "mjuk" styrning – bara att skapa kommunikationskanaler runt undervisningen skulle kunna ha stora effekter.

REFERENS

Thompson, James, 1967/2003. *Organizations in Action: Social Science Bases of Administrative Theory*. Columbus, OH: McGraw-Hill.

Astrid Hedin är lektor vid Globala politiska studier (GPS), Malmö högskola.
E-post: astrid.hedin@mah.se